

Dňa 12. 9. 2010 sa dožil sedemdesiatich rokov vedecký pracovník Ústavu slovenskej literatúry SAV, literárny vedec, teoretik, kritik, prozaik, publicista, scenárista a politik Milan Šútovec. Rodák z Martina vyrastal na Vrútkach, kde bol jeho otec železničný technik. Po maturite v Martine pracoval v rokoch 1958 – 1959 v dielňach ČSD na Vrútkach, kde si „vylepšoval“ kádrový profil, aby sa mohol dostať na vysokú školu. V rokoch 1959 – 1964 študoval na FF UK v Bratislave slovenčinu a históriu. Literárne kritiky začal publikovať ešte ako vysokoškolák. Pokračoval v nich aj ako redaktor *Kultúrneho života* a neskôr *Slovenských pohľadov* (1963 – 1970). Z ich redakcie musel z politických dôvodov odísť. Spolu s P. Vilikovským pripravil do časopisu české číslo zostavené z príspevkov tých autorov, ktorí už doma nemohli publikovať (A. Kliment, J. Putík, J. Lopatka, L. Hejdánek, J. Smetanová a ďalší). Pracoval ako vydavateľský redaktor v Tatrane (1970 – 1972), odkiaľ prešiel na aspirantúru do Ústavu slovenskej literatúry, kde obhájil kandidátsku dizertačnú prácu a začal sa sústredene venovať literárnej vede. Zaoberal sa slovenskou prózou tridsiatych rokov, konkrétne naturizmom (D. Chrobák, M. Figuli, F. Švantner). Ešte predtým však vydal útlú prozaickú knižku *Tieňohry* (1968). Bola plodom liberalizujúcej sa kultúrnej situácie – realizoval v nej tézu, že literatúra je antitézou života. Iný charakter mala druhá prozaická knižka, román *Muži a zbrane* (1975). Konštantnej téme SNP vtlčil novú podobu, dosť odlišnú od oficiálnej. Do rozprávania vložil veľa tvárneho úsilia v snahe vyhnúť sa jednorozmernému realistickému príbehu. Aj v nej hájil svojbytnosť literárnej tvorby a jej odstup od reality. Román bol autorovi zároveň podkladom pre realizovaný filmový scenár *Súkromná vojna*.

Literárnovedný výskum naturizmu zavŕšil knižnou prácou *Romány a mýty* (1982). Práca dlhý čas nevychádzala, vydavateľstvo Slovenský spisovateľ ju odmietlo vydať, jednak kvôli vlastnému textu, jednak kvôli autorovi, ktorý nepožíval na pracovisku bezvýhradnú podporu. Predošlé literárnovedné a kritické bádanie chápalo tvorbu D. Chrobáka, M. Figuli a F. Švantnera v širšom kontexte tzv. lyrizovanej prózy. Ich tvorbu vyčlenil do osobitnej generačnej či vývinovej kolonky O. Čepan v práci *Kontúry naturizmu* (1977). Dokázal, že špecifikum týchto autorov nebolo len v štýle či jazyku, ale v osobitnom vzťahu ku skutočnosti. M. Šútovec nadviazal na tieto všeobecné poznatky a podrobil sujetovo-kompozičným analýzám Figuline *Tri gaštanové kone*, Chrobákovu dielo *Drak sa vracia* a Švantnerov román *Nevesta hól'*, a to spod zorného uhla mýtu, identifikovateľného v každom titule. Archetypálnym prvkom slovenského naturizmu bola totiž ľudová rozprávka určitého typu a tá sa zložito uplatnila v tvorbe všetkých spomenutých autorov. K tejto publikácii sa Šútovec ešte raz vrátil, dotvoril ju a vydal pod názvom *Mýtus a dejiny v próze naturizmu* (2005). Už pri prvej verzii poznamenal, že nešlo o literárnohistorickú prácu, chcela byť príspevkom k „ideovoestetickej“ problematike. Skôr ako literárnohistorickému skúmaniu venoval sa od počiatku problémom literárnej teórie, predovšetkým teórie prózy. Dokladom tohto záujmu je aj publikácia *O epickom diele* (1999).

Koncom osemdesiatych rokov sa však Šútovec začal viac zaujímať aj o literárnu minulosť. V stati *Začiatok sedemdesiatych rokov ako literárnohistorický problém* (bola na svoj čas prelomová) pozrel sa kriticky na fakty, ktoré viedli k tzv. normalizácii. Zhruba

v tom istom čase sa vrátil aj do šesťdesiatych rokov, pre literárnu scénu pomerne priaznivých, v publikácii *Rekapitulácia nekapitulácie* (1990). Ako východiskový materiál mu tu poslúžili jeho vlastné kritiky, ktoré vložil do nového kontextu. V ňom podrobne analyzoval situáciu, v ktorej kritiky vznikali a v ktorej vychádzali recenzované diela ako (väčšinou) diela s hodnotami preverenými časom (odtiaľ pojem nekapitulácia). Oba Šútovcove texty vznikli ešte v období totalitného režimu a pomáhali odstraňovať jeho kultúrne deformity. (Doplňa ich publikácia *Zo šedej zóny*, 1999, výber z kritik a článkov.) Šútovcovo otváranie sa do kultúrno-spoločenského priestoru (vlastne nikdy nebol kabinetným vedcom) nadobudlo začiatkom deväťdesiatych rokov novú kvalitu: vstúpil do politického života, stal sa poslancom Federálneho zhromaždenia a postupne členom jeho predsedníctva a predsedom Snemovne národov. Z titulu týchto vysokých funkcií bol priamym aktívnym účastníkom dôležitého, ale zložitého procesu premeny československého štátu z totalitného na demokratický.

Skúsenosti z politickej praxe, ktorá mala podoby trvalého zápasu, vložil do dvoch publikácií *Semióza ako politikum alebo „Pomlčková vojna“* (1999) a *Demokratické ovzdušie a politický smog. Rozhovory a state 1989 – 2001* (2002). Publikácie (najmä prvá) sú pohľadom zvnútra a odhaľujú menej známe stránky zrodu nových zákonov, inštitúcií, pravidiel aj s portrétmi jednotlivých nositeľov. Zároveň dokumentujú autorovu osobnú účasť na ňom. Veľa priestoru venoval problémom spojeným so štátoprávnym usporiadaním, ktorého výsledkom bolo rozdelenie republiky na dva štáty. Obe publikácie majú kultúrno-politický význam, ale i evidentnú štylistickú kvalitu. Po odchode z politického života sa Šútovec stal vedúcim pracovníkom Nadácie K. Adenauera, odkiaľ sa vrátil do Ústavu slovenskej literatúry SAV.

Pre Šútovcove aktivity je príznačné úsilie po dotvorenosti, dôkladnosť a precíznosť v prístupe i vo výsledku. Platí to o jeho literárnovednej tvorivosti i o ďalších činnostiach. Jeho ideové a občianskopolitické postoje mali v bývalom režime podobu skrytej i zjavnej oponentúry, čo mu predurčilo budúci osud. Návrat na pôvodné pracovisko ho však zároveň vrátil k východiskám vnútorne mu blízkym, možno najbližším. Cez ne vstupoval do literárnej arény a nestratil s nimi kontakt ani vtedy, keď sa s plným nasadením uplatňoval v iných oblastiach.

Vladimir Petřík